

19.10.2011

Dnro 831/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tapio Rätty

TOIMEENTULOTUKIASIAKKAALTA PYYDETTÄVÄ LISÄSELVITYS PALKKATULOISTA EI SAA VIIVÄSTYTTÄÄ PÄÄTÖKSENTEKOA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 25.2.2010 osoittamassaan kantelukirjoituksessa sosiaalitoimiston menettelyä toimeentulotukea koskevassa asiassa. Kantelija kertoi, että hänen helmikuuta ja maaliskuuta 2010 koskevia toimeentulotukihakemuksia ei ollut käsitelty toimeentulotukilain tarkoittamassa määräajassa. Tässä yhteydessä kantelija kertoi, että häneltä oli pyydetty selvitystä sellaisista tulevaisuudessa maksettavista varoista, joiden määrää kantelija ei voinut selvittää hakemuksensa yhteydessä.

2

3 RATKAISU

3.1 Toimeentulotukihakemuksen viivytyksetön käsittely

Toimeentulotukilain 14 a §:n 1 momentin mukaan toimeentulotukiasia on käsiteltävä kunnassa siten, että asiakkaan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon ei vaarannu. Kiireellisissä tilanteissa toimeentulotukea koskeva päätös on tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa päätös on tehtävä viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Päätös toimeentulotuen myöntämisestä on pantava säännöksen mukaan viivytyksettä täytäntöön.

Toimeentulotukilain 14 a §:n 2 momentin mukaan päätös hakemusajankohtaa seuraavaa kuukautta koskevan hakemuksen johdosta on tehtävä ja pantava täytäntöön viimeistään sanotun kuukauden ensimmäisenä arkipäivänä, jos hakemuksen saapumisesta on tuolloin kulunut enemmän kuin seitsemän arkipäivää.

Säännöksen 3 momentin mukaan jos hakemus on puutteellinen, asiakkaalle on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta annettava tai lähetettävä yksilöity kehoitus hakemuksen täydentämiseksi määräajassa ja päätös toimeentulotuesta on annettava viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun täydennetty hakemus on saapunut.

3.1.1

Selvitys ja arviointi

Saamani selvityksen mukaan kantelija toimitti helmikuuta 2010 koskevan toimeentulotukihakemuksen sosiaalitoimistoon 3.2.2010. Sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen päällikön selvityksen mukaan kantelijaa informoitiin hakemusta jätettäessä hakemuksen puutteellisuudesta. Kantelija toimitti puuttuvia liitteitä 16.2.2010. Selvityksen mukaan hakemus oli edelleen puutteellinen ja puuttuneita liitteitä pyydettiin kirjallisesti 19.2.2010. Kantelija täydensi hakemustaan 22.2.2010 ja toimeentulotukipäätös helmikuulle tehtiin 24.2.2010.

Maaliskuuta 2010 koskevan toimeentulotukihakemuksen kantelija toimitti selvityksen mukaan sosiaalitoimistoon 12.2.2010. Sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen päällikön selvityksen mukaan kantelijaa pyydettiin toimittamaan asian ratkaisemista varten kantelijan puolison palkkalaskelma helmikuun lopun palkasta sekä tiliotteet helmikuun osalta siltä osin kuin niitä ei ollut käsitelty ja huomioitu helmikuuta koskevassa päätöksessä. Kantelija toimitti pyydetty liitteet sosiaalitoimiston 4.3.2010. Päätös tehtiin samana päivänä.

Kantelijalle 19.2.2010 lähetetystä lisäselvityspyynnöstä ilmenee, että tammikuuta koskevan päätöksen yhteydessä kantelijalle ilmoitettiin, että "Helmikuun päätös voidaan tehdä vasta, kun [puolison nimi poistettu] helmikuun puolivälin palkka on tiedossa. Palkkalaskelma puuttuu edelleen."

Edelleen samasta lisäselvityspyynnöstä ilmenee, että "maaliskuun toimeentulotukilaskelma ja -päätös voidaan tehdä vasta, kun helmikuun lopun ja maaliskuun puolivälin palkat tiedossa (palkkalaskelmat toimitettava sosiaalitoimistoon), eli maaliskuun puolessa välissä." Lisäselvityspyynnössä on lisäksi todettu, että "Hakemusta ei voida käsitellä, ennen kuin tositteet on toimitettu. Mikäli tositteita ei toimiteta määräpäivään mennessä, tehdään toimeentulotuesta kielteinen päätös."

Maaliskuuta koskevasta lisäselvityspyynnöstä (lähete päivätty 2.3.2010) puolestaan ilmenee, että kantelijalta pyydettiin hänen puolisonsa palkkalaskelma helmikuun lopun palkasta ja tiliotteet molemmilta puolisoilta noin kuukauden ajalta. Lisäselvityspyynnössä asetettiin pyydettyjen lisäselvitysten toimittamiselle määräaika (12.3.2010).

Arvioin asiaa seuraavasti.

Toimeentulotukilain 1 §:n mukaan toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan perustuslain 19 §:ssä tarkoitettu henkilön ja perheen ihmisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo.

Toimeentulotukilain 2 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada säännöksen tarkoittamin tavoin turvattua omaa toimeentuloa.

Toimeentulotukilain 15 §:n mukaan toimeentulotuki määrätään kuukaudelta. Toimeentulotuki voidaan tarpeen mukaan myöntää ja maksaa kuukautta lyhyemmältä tai pidemmältä ajalta.

Kantelukirjoituksesta sekä sosiaalitoimen antamasta selvityksestä ilmenee, että kantelija oli laittanut maaliskuuta koskevan toimeentulotukihakemuksensa vireille helmikuussa 2010. Päätös tehtiin vasta 4.3.2010. Päätöksenteon viivästymiseen on vaikuttanut saamani selvityksen mukaan viranhaltijan vaatimus kantelijan puolison helmikuun lopussa ja maaliskuun puolivälissä maksettavien palkkatulo-

jen selvittämisestä.

Toimeentulotukilain 6 §:n mukaan toimeentulotuen määrä on toimeentulotukilain mukaan määritettyjen menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus. Lain 11 ja 12 §:stä sekä 15 §:stä ilmenee, että toimeentulotukilaissa tarkoitettuja tuloja ja varoja laskettaessa otetaan huomioon tulot ja varat siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään.

Toimeentulotukea haettaessa tai siitä päätettäessä ei aina ole tiedossa kaikki päätökseen vaikuttavia, toimeentulotuen määräytymisaikaa koskevana ajanjaksona maksettavia ansio- tai muita tuloja.

Toimeentulotukilain 15 §:n 3 momentissa on mahdollistettu ansiotulon jälkikäteen huomioon ottaminen eräissä tilanteissa. Säännöksen mukaan sellainen ansiotulo, joka ei ole ollut tiedossa toimeentulotuesta päätettäessä, voidaan ottaa jälkikäteen tulona huomioon, jos toimeentulotukea haetaan päätöstä seuraavien kahden ensimmäisen kalenterikuukauden aikana, jollei sitä voida pitää kohtuuttomana. Tukea myönnettäessä on tällöin tuen hakijalle ilmoitettava mahdollisuudesta ottaa kyseessä oleva tulo huomioon taannehtivasti. Säännös koskee siis vain ansiotuloja.

Näkemykseni mukaan viranhaltija on voinut sinänsä pyytää kantelijaa toimittamaan puolisonsa palkkatiedot helmikuulta ja maaliskuulta 2010. Koska mainitut palkkatulot olivat kuitenkin maksussa kuun lopussa ja seuraavan kuukauden puolivälissä, ei tällaisen tiedon (lisäselvityksen) pyytäminen olisi näkemykseni mukaan saanut vaikuttaa viivästyttävästi päätöksen tekoon.

Toimeentulotukilain 14 a §:n säännökset toimeentulotukiasian käsittelyn määräajoista ovat ehdottomia. Mainitun säännöksen 2 momentin mukaan, mikäli toimeentulotukihakemus koskee seuraavaa kuukautta, on päätös tehtävä ja pantava täytäntöön viimeistään sanotun kuukauden ensimmäisenä arkipäivänä. Edellytyksenä kuitenkin on, että hakemuksen saapumisesta on tuolloin kulunut enemmän kuin seitsemän arkipäivää.

Mielestäni vaatimus vastaisuudessa erääntyvien tulotietojen toimittamisesta päätöksen tekemiseksi on toimeentulotukilain vastaista, mikäli asiakkaalta näin vaaditut tiedot tosiasiallisesti merkitsevät sitä, ettei tuen hakijalle voida myöntää toimeentulotukea lain 14 a §:ssä säädetyssä määräajassa. Näin siitäkin huolimatta, että mainitut vastaisuudessa (pätöksenteon jälkeen) maksettavat tulot mahdollisesti kohdistuvat siihen ajanjaksoon, jota koskevana toimeentulotuki määrätään.

Toimeentulotukilain 15 §:n 3 momentin mukaan mahdollista olisi ollut huomioida kantelijalle ja hänen puolisolleen päätöksenteon jälkeen mahdolliset maksettavat ansiotulot seuraavan kuukauden toimeentulotukea määrättäessä. Tästä mahdollisuudesta ottaa ansiotulo taannehtivasti huomioon on ilmoitettava säännöksen mukaan tuen hakijalle.

Katson, että sosiaalitoimi on toiminut asiassa kantelijan hakemusta käsitellessään ja maaliskuuta koskevaa päätöstä pantaessa täytäntöön toimeentulotukilain 14 a §:n vastaisella tavalla. Mielestäni päätös toimeentulotuesta olisi tullut tehdä viimeistään 1.3.2010. Näkemykseni mukaan tässä tapauksessa kantelijaa koskeva toimeentulotukipäätös olisi siis voitu tehdä siten kuin lain 15 §:n 3 momentissa on säädetty.

Saamastani selvityksestä ilmeni vielä, että kantelijalle lähetettiin helmikuuta ja maaliskuuta koskevat lisäselvityspyynnöt 19.2.2010 ja 2.3.2010 päivätyillä kirjeillä. Toimeentulotukilain 14 a §:n 3 momentissa on säädetty siitä menettelystä, johon viranomaisen voi ryhtyä, mikäli asiakkaan sille esittämä hakemus on puutteellinen ja vaatii lisäselvitystä. Säännöksen mukaan viranomaisen on yksilöitävä se, mistä asioista viranomaisen haluaa vielä selvitystä ja mihin mennessä pyydetty lisäselvitys on toimi-

tettava. Kantelijalle 19.2.2010 päiväystä lisäselvityspyynnöstä puuttui määräaika siitä, mihin mennessä pyydetty lisäselvitys tuli sosiaalitoimistoon toimittaa. Lisäselvityspyynnössä on kohdassa lisätiedot viitattu tammikuussa tehtyyn viranhaltijan päätökseen sekä toisaalta ilmoitettu mitä mahdollisia tietoja tarvitaan maaliskuulle tehtävään päätökseen.

Näkemykseni mukaan kantelijalle annettu informaatio siitä, missä ajassa hänen tuli antaa lisäselvitystä, on ollut puutteellista ja osin myös ristiriitaista.

Kuten edellä on todettu, 19.2. lähetetystä lisäselvityspyynnöstä puuttui lisäselvitykselle varattu määräaika kokonaan. Lisäksi selvityspyynnön lisätietokohdasta voi saada sen käsityksen, että maaliskuuta koskeva päätös voidaan tehdä vasta maaliskuun puolenvälin jälkeen vaadittujen lisäselvitysten saatavuutta.

Näkemykseni mukaan asiassa on toimittu tältä osin hallintolain ja toimeentulotukilain vastaisella tavalla. Korostan, että sosiaalihuollon viranomaisella on velvollisuus sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 5 §:n mukaan selvittää asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Säännöksen mukaan selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Korostan, että viranomaisen asiakkaalle antama selvitys ei saa johtaa asiakkaan edun menetyksiin.

- - -

4 TOIMENPITEET

Lähetän tästä päätöksestäni jäljennöksen sosiaalitoimelle kohdassa 3.1.1 mainitsemistani syistä.